

**SCHARRELKINDEREN
OF OPHOKKOTERS**

**EEN DEBAT OVER DE BALANS TUSSEN
VRIJHEID EN VEILIGHEID
IN DE OPVOEDING VAN KINDEREN**

ZATERDAG 14 NOVEMBER, 14:30 HUR IN DE RODE HOED
derodehoed

HET NEDERLANDS PEDAGOGISCH INSTITUUT
KEIZERSGRACHT 102 AMSTERDAM
BBMP WWW.RODEHOED.NL

ILLUSTRATIE: STEFANIE KAMPMAN

Zaterdagmiddag 14 november is het 'scharrelkinderendebat' gevoerd in de Rode Hoed in Amsterdam. Voor het voetlicht: vertegenwoordigers van ouders, kinderopvang, wetenschap, inspectie en veiligheid. Samen met de zaal zoeken zij constructief naar de balans tussen vrijheid en veiligheid in de opvoeding van kinderen.

Addie Roetman

Kennis, vertrouwen en communicatie

EEN DEBAT OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID IN OPVOEDING

Debat

'Scharrelkinderen of ophokkoters?'

Over de balans tussen vrijheid en veiligheid in de opvoeding van kinderen

Georganiseerd door:
BBMP, Kinderopvang Humanitas, Het Kinderopvangfonds, i.s.m. De Rode Hoed

Gepresenteerd door: Hadassah de Boer

Ingeleid door: Hester Macrander

Met in het forum:
Anja Hol (Kinderopvang Humanitas); Margien Veling (Consument & Veiligheid); Josine van den Bogaard (GGD Rotterdam Rijnmond); Steven Pont (ontwikkelingspsycholoog)

De helikopter duikt nogal eens op als metafoer in het scharrelkinderendebat. Overbezorgde ouders die de hele tijd boven hun kinderen cirkelen, worden 'helikopterouders' genoemd en een ouder die zich in het debat in het nauw gedreven voelt door de wetenschap, rept getergd van 'helikopterdeskundigen'. Toch heeft een helikopterview aantrekkelijke kanten, dus we brengen even de grote zichtlijnen in beeld. Dan blijkt dat de partijen die bijdragen aan dit debat, elkaar sterk overlappen in hun belang en doel. Want ouders willen hun kind beschermen tegen alle gevaren en er alles aan doen dat het zich ontwikkelt tot

een gelukkig en evenwichtig mens. En de kinderopvang gaat een eind in diezelfde richting: kinderen beschermen tegen gevaren en goede voorwaarden scheppen zodat ze zich goed en evenwichtig ontwikkelen. Ook vanuit de hoek van inspectie en veiligheid is er convergentie: waken over de juiste kaders om kinderen te beschermen tegen gevaren en hun tegelijk de gelegenheid geven zich goed en evenwichtig te ontwikkelen. En wat voegt de wetenschap hieraan toe? Die levert evidentie dat 'overbeschermen' van kinderen hun ontwikkeling belemmert en pleit ervoor dat ouders en pedagogisch medewerkers meer kennis opdoen over die ontwikkeling. Weinig nuances tot zover, want die

‘Het is nieuw dat jonge kinderen een publieke opvoeding krijgen. Daar moeten we over leren spreken.’

zie je nog niet vanboven af. Wel valt als algemene tendens op dat het de deelnemers echt gaat om kinderen en hun kansen, hun ruimte en hun ontwikkeling. Dat is waar het hier over hoort te gaan en dus ligt er een goede en integer basis voor een ingewikkeld debat.

Vrijheid en veiligheid: het dilemma

Het debat is georganiseerd door partijen uit de kinderopvang: Kinderopvang Humanitas, Het Kinderopvangfonds en BBMP. Waarom stellen zij dit dilemma vrijheid versus veiligheid aan de orde en wat houdt het precies in? Anja Hol, voorzitter van de Raad van Bestuur Kinderopvang Humanitas: ‘In de afgelopen 5 á 6 jaar zijn ouders meer nadruk gaan leggen op veiligheid, zodanig dat pedagogisch medewerkers zich soms geremd voelen in hun ontwikkelingstaak. Ouders gaan meer regels geven en meer verantwoording eisen. Wij werken volgens het Convenant Kwaliteit Kinderopvang. Daarin is de basale veiligheid geregeld. Het gaat meer om de vrije ruimte die je wilt geven in de kinderopvang en die is bijna niet in regels te vatten. Wij leggen de normale risico’s die kinderen lopen, ook uit aan ouders en ze vinden dat goed tot er iets gebeurt. Uitleg helpt wel, maar ouders denken soms – oneerbiedig gezegd – dat ze met hun financiële bijdrage de risico’s hebben afgekocht.

Leidt dit tot verkramping in de kinderopvang? Een van de stellingen in dit debat is ‘De veiligheidscultuur in de kinderopvang komt voort uit angst voor claims’. Anja Hol werpt tegen: ‘Niet uit angst voor claims, maar uit angst voor ontevreden ouders aan het eind van de dag.’ Volgens een bijdrage uit de zaal moet de cultuur rondom de kinderopvang nodig veranderen, want: ‘Er gebeurt veel meer in de kinderopvang dan zorgen voor fysieke veiligheid. Ook in de media moet het gaan over meer dan de hekjes, namelijk over wat de kinderopvang bijdraagt aan de ontwikkeling van het kind.’ Hester Macrander trekt het dilemma in de relationele sfeer: ‘Angst voor claims is misschien angst voor boze

ouders. Als leidsters openstaan voor die boosheid, dan haalt dat de angst er ook wel weer af. Omgaan met overbezorgdheid van ouders en dat niet zien als een probleem hoort bij de professionele attitude van kinderopvang en school.’ Walter Bakx van Kober groep in Breda gooit zijn boomstammetjeszandbak als knuppel in het hoenderhok en merkt op: ‘Die veiligheidscultuur in de kinderopvang komt niet zo zeer voort uit angst voor claims, maar ook uit angst voor de GGD. Daar zijn veel kinderopvangorganisaties bang voor. Wij hebben doorgevochten voor onze zandbak met natuurlijke boomstammetjes en gewonnen. Ik doe een oproep aan collega’s: heb meer lef.’ Hoe komt het toch dat het beeld van de GGD zo vertroebeld is, vraagt Hadassah de Boer aan Josine van den Bogaard van GGD Rotterdam Rijnmond. Die legt uit dat dit beeld achterloopt bij de werkelijkheid, want dat de kinderopvangorganisaties echt meer eigen inbreng hebben over veiligheid sinds de Wet kinderopvang in werking is getreden. ‘Laat me niet lachen’, reageert iemand uit de zaal, ‘voordat jullie komen moet ik stapels risicoformulieren invullen met de onmogelijkste vragen, tot aan hoe groot het risico is dat kinderen met elkaars speeksel in aanraking komen aan toe.’

Josine van den Bogaard licht toe: ‘Sinds de nieuwe wet kun je als kinderopvangorganisatie zelf je risiconiveau kiezen. Je moet bij de inspectie wel overleggen dat je aan risico-inventarisatie doet, maar je bent vrij in welke je kiest.’ Ja maar misschien juist door die vrijheid doen sommige kinderopvangorganisaties nog meer aan risicoanalyse, nuanceert de zaal. Want risico’s inventariseren kan een heikele bezigheid zijn. Stel dat je moet bepalen hoe groot het risico is dat een kast omvalt: heel klein misschien, maar als hij omvalt en er loopt net een kind on-

der, dan is dat heel erg. Veel kinderopvangruimtes zijn ook gestript tot kale ruimtes, omdat alle kleedjes zijn weggehaald voor allergische kinderen.

Een moeder uit de zaal leidt de discussie terug naar het dilemma: ‘Op school en in de kinderopvang kan het gebeuren dat kinderen vallen. Word daar dan niet defensief over, maar wees duidelijk tegenover ouders die daar bang voor zijn. Je neemt de angst niet weg, maar je wilt erover praten. Maak het bijvoorbeeld onderdeel van het intakegesprek.

Want kinderen kunnen nu eenmaal tegen een la oplopen; die staan weleens open, net als thuis. Of ze kunnen over een kleedje struikelen. Als je deze niet weg te nemen risico’s benoemt tegenover ouders kan dit stress weghalen.’ Ze oogst applaus met deze bijdrage.

Overbescherming: de gevaren

We maken ons niet voor niets druk om dit dilemma. Want als de balans zoekraakt tussen veiligheid en vrijheid, kunnen de gevolgen schrijnend zijn. Steven Pont, ontwikkelingspsycholoog, schetst wat overbescherming kan doen met opgroeiende kinderen: ‘Studenten worden elk jaar een paar punten slimmer, maar hun sociale vaardigheden nemen juist af. Ze vinden het lastiger om samen te werken en hebben vaker een studentenpsycholoog nodig. Dit heeft onder andere te maken met een taakverdeling in de opvoeding, waarbij het kind de taak heeft zo ver mogelijk te komen en ouders de taak op zich nemen om alle hindernissen die zich daarbij voordoen, voor het kind uit de weg te ruimen. Dan passeren de goede momenten voor “realitychecks” en leert een kind sommige sociale vaardigheden niet aan.’ Pont benadrukt dat te bezorgde ouders (die te snel ingrijpen),

hun kinderen ervaring ontnemen. Dat kan in kleine dingen zitten, bijvoorbeeld een ouder die zijn kind waarschuwt om niet naast het water te voetballen, omdat de bal dan in het water kan komen terwijl kinderen dat heus zelf wel ontdekken en het bovendien een tof avontuur is om de bal weer uit het water te vissen. Hij legt ook uit waarom ouders de ontwikkelingsfase van initiële hechting, hoe vitaal voor kinderen ook, niet te lang moeten rekken. Dan kan een kind namelijk blijven hangen in de narcistische fase (rond het tweede levensjaar), waarin het zichzelf als middelpunt ziet en zijn eigenbeeld opblaast. Tijdens die fase is het goed als ouders daar liefdevol op reageren, maar dit moet niet doorgroeiën in het latere leven. Voor een gezonde ontwikkeling is namelijk zowel stimuleren als frustreren nodig. Daar worden kinderen groot van. Maar als kinderen te verregaand beschermd worden, kunnen ze daar volgens Pont op twee manieren op reageren: met een leeggelopen of juist met een opgeblazen zelfbeeld. Uit onderzoek blijkt dat dit allebei vaker voorkomt: er komen zowel meer narcistische als meer faalangstige pubers.

Overbescherming kan dus leiden tot een horrorscenario voor ouders en kinderen. Hoe moeten we onze kinderen opvoeden om dit te voorkomen? Die risico’s die kinderen in bepaalde mate moeten lopen, moet je volgens de zaal ook vooral niet te eng zien. Meer bewegen is bijvoorbeeld voor kinderen van niet te onderschatten belang. Tegen overgewicht, voor een goede coördinatie, voor probleemoplossend vermogen, noem maar op. Veel achterstanden op de basisschool houden volgens de aanwezigen verband met een gebrek aan beweging. Iemand slaakt de noodkreet: ‘Op de basisschool gaat de ontwikkeling van kinderen ons niet ter harte: de pauzes worden steeds korter en ze spelen steeds minder buiten. Zo kweek je op hokkoters.’ Op de vraag ‘Herken je dit?’, stelt Pont: ‘Als je probleemoplossend vermogen wilt ontwikkelen, moet je iets van je fysieke veiligheid opgeven. Als een kind nooit een buil of een

schram heeft opgelopen, dan heeft het een kans gemist.’

Vertrouwen, communicatie en kennis

Zoals dat past bij een ingewikkeld dilemma, slalommen de debaters van grote maatschappelijke trends naar het eigen handelingsperspectief. Hoe kunnen de hier verzamelde partijen beter samenwerken aan het goede doel: kinderen de kans bieden zich te ontwikkelen? Bijvoorbeeld door elkaar serieus te nemen en proberen te begrijpen, zegt Hester Macrander in haar openingscolumn, waarin ze zichzelf beschrijft als hyperouder. Ze hekelde de toon waarop ouders zijn neergezet in de aanloop naar dit debat: ‘Ik ben blij dat u zich bezorgd maakt over hoe ik me bezorgd maak over mijn kinderen. Goed om kinderen te beschermen tegen hun eigen ouders. Daarom ben ik blij dat u meedenkt, maar dat zou dan liever moeten op een andere toon: niet ridiculiseren, niet oordelen, maar begrijpen.’ Dit vertrouwen in elkaar als basisvoorwaarde komt in het debat naar voren op meer niveaus. Naar aanleiding van een van de stellingen, ‘Onze opvoedcultuur vraagt te weinig van de zelfstandigheid van kinderen’, zegt iemand in de zaal: ‘Het gaat niet zozeer om zelfstandigheid, maar om gebrek aan vertrouwen in kinderen. Dat is in het buitenland beter. In Nederland heerst een basaal wantrouwen in kinderen; ze kunnen wel van alles gaan doen wat wij niet willen.’

Ook het gebrek aan vertrouwen van ouders in de kinderopvang komt aan de orde. Voor Nederlandse ouders is het niet vanzelfsprekend

om erop te vertrouwen dat hun kind op de kinderopvang net zo in vertrouwde handen is als thuis. Iemand vertelt dat ze in de Deense kinderopvang verbaasd reageren als ze dit horen. Daar zeggen ze: ‘Ouderparticipatie? Hoezo? Ik ben toch professional. Ik heb ervoor geleerd.’

Op welke voedingsbodem kan dit zo gewenste vertrouwen gedijen? Ten eerste door goede communicatie, zeggen de deelnemers, dus door te praten over hoe het met kinderen gaat. ‘Het is nieuw dat jonge kinderen een publieke opvoeding krijgen. Daar moeten we over leren spreken. Daarbij gaat het nog vaak over twee belangen, maar we hebben één belang. Daarom is het belangrijk om een veel groter deel van de tijd te besteden aan de communicatie tussen ouders en leidsters.’ Hoe moet die communicatie dan worden ingericht? Anja Hol schetst vanuit haar kinderopvangorganisatie: ‘Die communicatie is er wel, maar de kwaliteit ervan is te verbeteren. Het brengen en halen zijn hiervoor toch de belangrijke momenten. En een paar keer per jaar ouderavonden om nader bij een thema stil te staan.’ Gemeenschappelijke kennis maakt deze communicatie trouwens veel gemakkelijker en zinvoller. Pont vertelt over een serie online colleges ontwikkelingspsychologie, die hij heeft ontwikkeld. Voor pedagogisch medewerkers, maar ze worden ook gevolgd door ouders. En dan blijkt dat ouders die deze cursus volgen, veel natuurlijker met leidsters gaan praten, bijvoorbeeld over spelphasen.

In kort bestek is de conclusie van dit debat dat het draait om communicatie, vertrouwen en kennis. Met kennis communiceren, dat helpt. En dit is een begin (maar wel een mooi begin) van een noodzakelijke lange investering.

‘Risico’s inventariseren kan een heikele bezigheid zijn.’